



Bild: SF Studios

Catwalk – från Glada Hudik till New York

Emma Örtlund drömmer om att bli fotomodell och kontakter Glada Hudik-teaterns grundare Pär Johansson för att be honom om hjälp att uppfylla sin dröm. Tillsammans med Glada Hudik-teatern utgör de en grupp människor som vanligtvis inte syns i modevärlden och startar en spännande och omtumlande resa från Hudiksvall till catwalken i New York.

Catwalk är en feel good-dokumentär av klassiskt snitt som ställer frågor om normer och vem som tillåts att göra vad i vårt samhälle. Den är också intressant som utgångspunkt för en diskussion om den dokumentära berättarformen.

EN FILMHANDLEDNING FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderad för årskurs 4 - gymnasiet

Om filmhandledningen

Filmhandledningen är ett material för dig som pedagog, där du kan hämta inspiration till olika sätt att jobba vidare med en rad frågor efter att eleverna har sett filmen. Handledningen är inte tänkt som ett arbetsmaterial för eleverna, även om en del diskussionsfrågor och övningar är formulerade med ett elevtilltal – det är du som pedagog som ska leda fördjupningsarbetet, och du väljer själv vilka och hur många av de föreslagna sakerna du arbetar med. Du har också friheten att själv anpassa frågor och övningar till just din elevgrupps behov. Denna film har en bred målgrupp, och därför finns det förslag på övningar som passar olika åldersgrupper. Med den här handledningen kan man även använda klipp ifrån filmen för att ha ett tydligare underlag och stöd för minnet.

Filmen och läroplanen

Enligt läroplanen ska skolan förse elever med kunskap om samhället på flera plan. I detta ingår att lära sig reflektera kring och diskutera människans plats i samhället, samt hennes förmåga att vara med och påverka det. Detta knyter an både till mer filosofisk-psykologiska frågor om värdegrund och till mer konkreta frågor om hur vi organiserar vår verklighet i praktiken. Att lära sig mer om historien, kulturen och livsvillkoren för olika människor är en viktig del i att få kunskap om hela samhället.

Att lära sig ”läsa”, tolka och på olika sätt relatera till och använda rörlig bild är också en viktig del i skolut-

bildningen. Genom att lära sig mer om hur filmmediet fungerar, hur en rörlig bildberättelse är uppbyggd och vilka verkningsmedel den använder får eleverna ökad förståelse för hur medier kommunicerar, hur man granskar och tolkar utsagor och hur vi tar till oss information och påverkas av rörlig bild.

Handling

Glada Hudik-teaterns grundare Pär Johansson får ett brev av Emma Örtlund där hon ber honom om hjälp att uppfylla sitt livs dröm om att bli fotomodell. Pär berörs av hennes önskan av att få ta plats i modevärlden och antar utmaningen. Tillsammans med skådespelare från Glada Hudik-teatern börjar de en spännande och om- tumlande resa för att förverkliga hennes önskan om att stå i rampljuset.

Filmens form och innehåll

Den dokumentära berättelsen

Catwalk är en dokumentärfilm, vilket innebär att den bygger på och skildrar verkligheten och verkliga händelser. I en dokumentärfilm finns normalt sett inget manus, vilket innebär att replikerna inte är nedskrivna, och de som medverkar i filmen gestaltar inga roller utan representerar sig själva. Men en dokumentärfilm är (oftast) inte dolda kameran, utan de medverkande vet att och varför de deltar och det finns en regissör som håller samman filmberättelsen genom att välja vad som ska filmas, hur det ska filmas och vilken ”riktning” historien har. En dokumentärfilm är därför en berättelse, även om den skildrar verkligheten, är [ljudlagd](#), [klippt](#) och sam-





Klipp 1
Källa: SF Studios

mansatt för att skapa en viss stämning samt få publiken att se och uppfatta vissa saker som filmskaparna vill berätta. Hur pass ”tillrättalagd” eller ”styrd” en dokumentär är varierar mycket inom genren, och det råder viss debatt om var gränserna går för att en film ska ses som ”helt” dokumentär. Vissa scener i en dokumentär kan exempelvis vara förberedda genom viss repetition eller genomgång av vad som ska sägas och göras, medan andra inslag kan vara helt oplanerade. Som helhet har en dokumentär ofta någon form av [dramaturgi](#) som gör att vi upplever den just som en berättelse. Att diskutera vilka uttrycksmedel en dokumentär använder är ett bra sätt att diskutera dels hur rörlig bildmedia fungerar i allmänhet och mer specifikt hur en filmberättelse byggs upp, och kan också ligga till grund för djupare diskussioner om vad som är verklighet respektive fiktion.

Diskussionsövningar för alla åldersgrupper

- Diskutera dokumentärbegreppet i helklass. När är

något vi ser på film ”på riktigt”? Hur vet vi det? Vilka skillnader finns mellan filmer som bygger på påhittade historier och på filmer som *Catwalk*, som skildrar verkligheten?

Titta på [klipp 1](#).

- Känns det som att det är första gången Pär och Emma träffas? Varför/varför inte? Tror ni att Emma redan vet varför Pär har kommit för att besöka henne? Varför/varför inte?

Titta sedan på [klipp 2](#).

- Känns den här scenen mer eller mindre dokumentär/”oplanerad” än klipp 1? Varför/varför inte? Hur berättar filmen för oss tittare om New York innan de medverkande får reda på det? Vad får vi höra Pär säga, hur (ur vilken vinkel och på vilket avstånd) är han filmad innan han berättar det för de andra?



Klipp 2
Källa: SF Studios



Klipp 3
Källa: SF Studios

• Titta på [klipp 3](#). På vilka sätt känns den här scenen ”spontan” och på vilka sätt känns den ”planerad” och kanske till och med repeterad? Varför tror ni att scenen är med i filmen? Vilka känslor vill den förmedla och vad berättar den om personen?

Övningar för åk 5-6

• Diskutera hur filmen skiljer sig åt från påhittade filmberättelser som ni har sett. Diskutera också hur den skiljer sig från till exempel nyhetsinslag och intervjuer ni kanske sett på tv eller nätet.

• Vilka andra dokumentärer har ni eventuellt sett och vad handlade de om?

• Vad skulle du vilja ta reda på mer om och skildra om du fick göra en egen dokumentär? Skriv individuellt ett förslag till en dokumentärfilm. Vilka skulle du filma och var skulle du filma dem? Under hur lång tid?

• Om ni har tillgång till surfplattor, kameror, telefoner eller annat som går att filma med kan ni prova att göra en egen minidokumentär i mindre grupper. Ni kan skildra en del av er egen dag, ert hem, något ute i naturen eller göra en dokumentär om något som finns i skolan, till exempel hur det går till i skolköket eller vad vaktmästaren jobbar med under en dag.

Övningar för åk 7-9

• Lär er mer om begreppen saga, myt och legend. Ge exempel på berättelser som tillhör de olika genrerna och prata om var vi stöter dem idag. Känner ni till exempel till några nutida myter eller vandringssånger som ni hör från kompisar eller i media? Vilka då?

• Diskutera om det finns någon skillnad mellan dokumen-

tärt och faktabaserat. Vad har ni sett i form av filmer, tv-program och klipp på nätet som ni skulle rubricera som dokumentärer? På vilket sätt skiljer de sig från faktabaserade berättelser vad gäller till exempel syfte (vad filmarna vill berätta), innehåll (vad som visas och hur det visas och skildras med till exempel [ljud](#), pålagd [musik](#) etc), struktur (berättelsens uppbyggnad och utveckling – vad är början, mitt och slut) och ”tilltal” till publiken?

Övningar för gymnasiet

• Ta reda på mer om begreppet narrativ (läs gärna artiklarna från SvD och Sydsvenskan som finns länkade i fördjupningsmaterialet). Ordet betyder från början berättelse, men används idag i en rad olika sammanhang, ofta i mer utvidgad bemärkelse för att beskriva hur vi strukturerar såväl historien som samtiden och olika ”sanningar” i en sorts berättelseform där vissa saker lyfts fram och andra får stå i bakgrunden, ofta för att peka på att ”sanningen” inte är enkel eller svartvit, utan vinklad och presenteras på ett visst sätt. Försök identifiera några olika ”narrativ” i aktuella företeelser. Exempelvis kan ni titta på Miljöpartiets miljöpolitik, Sverigedemokraternas invandringspolitik och beskrivning av den ”svenska kulturen”, konceptet/begreppet ”det svenska folkhemmet” – eller så kan ni försöka identifiera så kallad ”falska narrativ” som ni stöter på i social media. På vilket sätt är dessa olika ”berättelser” uppbyggda? Vilka historiska omständigheter lutar man sig mot, vilka känslor vädjar man till och vilka argument har man för att just detta ”narrativ” ska vara det dominerande/”sanna”?

• Diskutera begreppet att dramatisera. Kan det, liksom begreppet narrativ, överföras från konsten till verkligheten? På vilka sätt är berättelsen en dokumentär ”dramatiserad” (i meningen använder sig av effekter såsom till exempel [ljud](#) och [klippning](#)) även om den inte har ett manus? Hur



Klipp 4
Källa: SF Studios

ser ni på dramafilmer som bygger på verkliga händelser, men där det finns ett manus och skådespelare gestaltar till exempel historiska personer? Är de ”mer dokumentära” än vilken påhittad historia som helst? Varför/varför inte?

- Lär er om skillnaden mellan referat och recension och arbeta sedan individuellt med att skriva ett referat och/eller en recension av *Catwalk*. Om ni arbetar med båda texttyperna så gör gärna korta texter.

Normer, synlighet och minoritetsperspektiv

Normer är svårgripliga, outtalade och socialt konstruerade ”regler” för hur vi tycker att saker och ting borde vara. Normer bygger ofta på det ”normala” i avseendet mest vanligt förekommande, men har – precis som ordet ”normal” – en värderande konnotation som anger att det samtidigt är en sorts ideal. Normer finns i alla sammanhang, men de varierar genom historien och över kulturer och kan även variera inom olika delar av samhället.

Många lever dock på ett eller flera sätt som normbrytare. Detta kan vara frivilligt, för att man inte vill följa de ”självklara” regler som finns i olika sammanhang. Men ofta är normbrytande helt ofrivilligt, för att man på grund av sexuell läggning, ras, kroppsform eller kropps-funktion helt enkelt inte ”passar in” i det som är taget för givet som både normalt och idealt.

Övningar för alla åldrar

Titta på [klipp 4](#).

Icke-normativa grupper har sin egen historia, och inte sällan har den tystats ned, glömts bort eller osynliggjorts för allmänheten (och även för gruppen själva). Hur känns det för de medverkande i filmen att möta sin egen historia och få ta del av hur människor med intellektuell funktionsnedsättning har behandlats förr? Vilka andra

grupper i samhället kan ni komma att tänka på som har en ”egen” historia som osynliggjorts och som kanske är smärtsam att möta? På vilket sätt kan dessa grupper ses som icke-normativa (vad gäller kön, etnicitet/religiös tillhörighet etc.)? Vilka människor (kön, etnicitet/religiös tillhörighet etc.) figurerar främst i de vanliga historieböckerna?

- Vad tror ni att begreppet minoritetsstress betyder? Varför upplever människor som är annorlunda än majoriteten stress, rädsla, sorg och ångest i större utsträckning än de som inkluderas i normen?

Övningar för åk 5-6 och åk 7-9

- Vilka normer kan ni hitta i er egen verklighet och vardag? Vilka saker tycker ni till exempel att man kan göra och prata om med kompisar och i skolan, och vilka saker upplever ni som annorlunda eller normbrytande i de sammanhangen? Vilka normer upplever ni i samhället i stort och på till exempel sociala medier vad gäller kroppens form och funktion, hudfärg, kön?

- Skriv om ett område i ditt liv där du tycker att det finns tydliga normer för hur man ska vara, se ut eller vad man ska göra. Det kan vara i skolan, i din familj, i stallet, på fotbollsträningen eller när du rör dig ute bland folk. Hur ser normen ut vad gäller till exempel kroppsform, kläder, vilka prylar man äger, vad man gör och hur man gör saker? Vilka åsikter och beteenden är dominerande på det här området? Känner du till någon eller har du själv någon gång ”brutit” mot normen i detta sammanhang? Hur kändes det?

Övningar för gymnasiet

- Diskutera begreppen vithetsnorm, könsnorm och kroppsnorm. Hur ser de här normerna ut och på vilka sätt kommer de till uttryck i vardagen, genom histori-



Bild: SF Studios

eskrivningen och i media? Kan de skilja sig åt inom olika grupper av människor eller mellan olika sammanhang?

- Skriv individuellt en kort uppsats om någon typ av norm, historisk eller nutida, ni kan identifiera. Skriv också om vilka som bryter mot/avviker från den här normen och hur de gör det, om den gruppen har ett namn och om den är organiserad på något sätt, till exempel politiskt, i en intresseförening, stödorganisation eller liknande.

- Diskutera begreppen normkreativitet och normkritik. Vad tycker ni att orden innehåller för skillnad? Kan ni ge exempel på normkreativitet respektive normkritik, i något visst sammanhang, exempelvis i en text ni läst/film ni sett?

Funktionsvariation

Språkbruket förändras ständigt och den grupp som skildras i *Catwalk* har genom historien kallats för olika saker. Idag används i det offentliga samtalet begreppet (intellektuell) funktionsnedsättning, ibland till och med funktionsvariation för att lyfta att det handlar om olikheter och inte att någon har ett lägre värde som människa. Funktionsvariation är dock ett väldigt vitt begrepp, och i detta sammanhang kan det vara mer värdefullt att tala om funktionsnedsättning, just för att utgångspunkten för filmen är att den handlar om en grupp som skiljer sig från normen och som har vissa begränsningar. Men, vilket filmen också tydliggör, att leva med funktionsnedsättning kan inte bara definieras med begränsningar. Som vi ser i *Catwalk* har Emma och de andra förmågan att lära sig mycket mer än de själva trodde var möjligt, och har också redan en hel del kapacitet.

Övningar för alla åldersgrupper

- Ta reda på mer om Glada Hudik-teatern. Hur arbetar de, vilka uppsättningar har de gjort och vilka funktionsnedsättningar har de som är med där?

- Ta reda på mer om vilka stödfunktioner det finns i samhället för personer som behöver hjälp i vardagen, och vilka som jobbar med det. Vad är till exempel hemtjänst och vem får det? Vad är en boendestödjare, en ledsagare eller en personlig assistent?

Övningar för åk 5-6

- Diskutera i helklass hur det känns att inte kunna hjälpa att man är annorlunda och inte kunna ändra på det. Vad berättar de medverkande i filmen om att de har varit med om på grund av att de är annorlunda? Har ni någon gång sett eller hört att någon har blivit sämre behandlad för att de är annorlunda på något sätt?

- Diskutera vilka saker som inte är någon skillnad mellan Emma och hennes kompisar i filmen och till exempel er själva.

Övningar för åk 7-9 och gymnasiet

- Läs om Socialtjänstlagen. Vilka behov av hjälp och vård kan Emma och hennes vänner i filmen tänkas behöva? Vilka rättigheter har alla människor enligt lagen? Vad innebär begreppet ”det sociala skydds nätet”?

- I filmen använder de medverkande själva termer om sin funktionsnedsättning som har fasats ut ur det offentliga språket, som utvecklingsstörd och funktionshindrad. Varför tror ni att de gör det? Är det viktigt hur vi benämner saker? Vad innebär tolkningsföreträde och vem bör ha det när det gäller hur företeelser eller grupper av människor ska benämnas? Vilka av de olika begreppen uppfattar ni som mest värderande? Varför använder vi



Bild: SF Studios

till exempel inte längre begrepp som lågbegåvad och begåvningshandikapp? Vad är begåvning i de sammanhangen? Finns det andra typer av begåvning än ren intelligens, till exempel känslomässig begåvning? Vad innebär ordet talang? Har de medverkande i filmen några talanger? Vilka då?

- Diskutera etiska dilemman vad gäller grupper med funktionsnedsättning. Vuxna som bor i gruppboende har till exempel inte alltid möjlighet att själva bestämma om de vill låsa om sig, huruvida de vill gå till jobbet eller om och hur de vill ha sex. Hur rimmar det med integritet och rättigheter att bestämma över sitt eget liv? stora delar av världen kan man välja bort embryon med en rad olika sjukdomsanlag. I Sverige är detta än så länge endast lagligt för ett fåtal genetiska sjukdomar. Vad finns det för för- och nackdelar med sådan selektion?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se

Lindansaren, dokumentärfilm av Tom Alandh, 2006, Sverige

Armlös, benlös, makalös, dokumentärfilm av Ylva Hemstad, 2004, Sverige (länk till [SVT Play](#))

Hur många lingon finns det i världen?, dramafilm i regi av Lena Koppel, 2011, Sverige

I rymden finns inga känslor, dramafilm i regi av Andreas Öhmnan, 2010, Sverige
Läs filmens [handledning](#).

Wonder, dramafilm i regi av Stephen Chbosky, 2017, USA

Inside I'm dancing, dramafilm i regi av Damien O'Donnell, 2004, Storbritannien

I en annan del av Köping, dokumentär tv-serie av Filip Hammar, 2007-2017, Sverige

Länkar

"[Varför kan man inte berätta om konstiga ord?](#)", artikel i SVD

"[Vår tid har blivit besatt av berättelsen](#)", artikel i Sydsvenskan

PRODUKTIONSINFO

Catwalk, 2019, Sverige

Regi: Johan Skog

Producenter: Pelle, Ohrgren, Pär Johansson, Jan Scherman, Helene Adler

Foto: Linn Marnfeldt, Björn Tjärnberg

Originalmusik: Lars Kronlund, Laleh

Klippning: David Andersson, Christopher Lidbom

Medverkande: Nicklas Hillberg, Ida Johansson, Pär Johansson, Alexander Rådlund, Kitty Jonsson, Emma Örtlund m fl.

Produktionsuppgifter

Längd: 95 min

Åldersgräns: Barntillåten

Sverigepremiär: 2020-01-31

Distribution: SF Studios/Swedish Film

Filmen kan också finnas tillgänglig via din medie-central.

REDAKTION

Text: MK Larsson

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, oktober 2021

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

<http://www.filminstitutet.se/filmpedagogik>

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.
filminstitutet.se/skolbio